علامه پوهاند عبدالحی حبیبی ۲۰۱۷/۰۵/۰۵

په پښتو ادب کي د مېرمني برخه

پنځمه برخه

پښتنه مېرمن د پښتنو د ټولني او اجتماعي سازمان شمزۍ وه، د کهاله ترتیب او د کور اداره ټوله په مېرمني اړه لرله. د نارینه وو او زلمو کار زراعت ، مالداري، حرفت، او د وطن دفاع وه. خو د ضرورت پر وخت مېرمني په دغو کارو کښي هم برخه درلوده، په کښت کښي به د مېړو سره اوږه پر اوږه ولاړه وه، د مالدارۍ د محصولاتو او لبنیاتو ښخه کټه بیا ددي په لاس وه، او لاسي صنایع ئې روزله او بیا به هم دغه پښتنه مېرمن د وطن د دفاع پر میدان له مېړو او زلمو سره توره په لاس ولاړه وه. پوهنه او ادب خو هر وخت د امن او سلامتۍ په غېږ کښي روزل کیږي مګر د پښتنو تاریخي سرنوشت داسي کړکېچن ؤ، چي د دوي پیړۍ، پیړۍ د آزادۍ په جنګ او وطني دفاع کښي تېري سویدي. نو لکه پښتنو چي د پوهني او ادب او آرټ پالني ته وخت او فرصت نه درلود، پښتنه مېرمن هم د زماني ناخوالو او د تاریخ ظالمو څپو کښي هسي سره را نښتي وه چي د لوستني او پوهني وسایل ئي کورټ نه لرله، او ددي کورنی چاپېر له دغو شیانو څخه تش ؤ. خو بیا هم که د پښتو مدون او نامدون ادب ته ځیر سو، نو د پښتني مېرمني برخه په ادبي روایاتو کښي مومو ، او داسي ښکاري چي دي مظلومي ډلي، د پښتو ادب په روزنه کښي هم لاس درلود، او کله کله له مېرمنو څخه هم د پښتو ادب پر آسمان روښانه ستوري ځلېدلي دي.

د پښتو مدون ادب

بې له عوامي ادبه، د پښتو په مدون او کتابی ادب کښي هم مېرمن سمه برخه لري، او موږ ګورو چي د پښتو په نظم او نثر کښي د مېرمني پالونکی او برکتي لاس خپل کار کوي، او خلاقه قریحه ئي دېر ګلالي او ښکلي بچي پخپله غېږ کښي روزي.
د پښتو د مدون ادب اکثره برخه اوس زموږ له لاسه وتلي او ضایع سوې ده، مګر داسي ښکاري چي مېرمني له پخوا څخه په ادبي حرکاتو کښي لاس لاره او کوم وخت چي محمد هوتك خپله پټه خزانه سره راټولوله نو ده ددغه کتاب یوه برخه د پښتنو مېرمنو شاعرانو لپاره وټاکله او د همدغه مرحوم مؤلف مشکوره سعیه ده چي اوس موږ د پښتو په ادبي تاریخ کښي ځیني فاضلي مېرمني پېژنو.

نازو توخی :

دا مشهوره او پوهه مېرمن د پښتنو د یوه لوی مشر سلطان ملخي توخی لور وه او په ۱۰۶۱ هـ د کلات په تازی کښي زېږېدلي وه.

ارسال مقالات: info@arianafghanistan.com و یا spineghar@gmail.com

نازو د علم او ادب او توري خاونده ښځه وه او د خل پلار د رياست په قلمرو کښي په شجاعت او سخاوت مشهوره وه لوست ئي پخپل محيط کښي د لويو علماء څخه کړي ؤ او پلار ئي د خپل عصر يو پښتون حکمران ؤ د پښتنو د آزادئ نامتو مدافع و، او نازو ئي د هوتکو يوه مشهور مشر ښالم خان ته ورکړه چي ددې له نسله د پښتنو مشهور وطن خوا قايد ارواښاد حاجي ميرويس خان وزيږېدی او دغه لوی ملی مشر د نازو په غيږ کښي تربيت سو.

محمد هوتك ددي لويي پښتني مېرمني ډېر محامد ليکي او وايي چي نازو انا عابد ه او صالحه ښځه وه او دې خپل زوی ته د وطن د آزادئ او لويو کارو د کولو درس ورکئ، او حاجي ميرويس خان چي په ۱۱۱۹ هـ کال په کندهار کښي د وطن د آزادئ غورځنگ وکړ، او د پردو قوا ئي پخپل تدبير او مېړانه محو کړل نو ده وويل دا هغه لوی کار ؤ چي زما مور ماته سپارلی ؤ.

نازو انا د پښتنو مېرمنو يوه لويه او د قدر وړ ښځه ده او ددې مېرمني د عظمت لپاره فقط دا خبره کافي ده چي ميرويس خان غوندي لوی او ملی قائد ئي پخپل غيږ کښي روزلی دی. نازو د پښتنو د قيادت په لويو کورنيو کښي تربيت سوئ وه، پلرګنی ئي د توخو محلي امراء وو او خسرګنی ئي د هوتکو د لوئی شهنشاهئ مؤسسان وه، او د پښتنو تاريخ هيڅکله ددې د نامتو زوی حاجي ميرويس خان خدمتونه او فداکارئ او تدبير او سياست مداري او وطن خواهي نه هېروي.

محمد هوتك وايي : چي نازو انا د علم او ادب خاونده وه، دې د پښتو دېوان هم درلود، چي دوه زره بيته ؤ، او ډېر ښه نکات ئي لرل، خو افسوس دئ چي زموږ د ملي ادب دغه ګرانبها کتاب اوس ورك دئ، او موږ له دغه افتخاره زماني محروم کړي يو.

د نازو په کرکتر کښي موږ د قيادت پوهني، زهد، وطن دوستئ د ادبي نفيس ذوق آثار په ښکاره وينو، او دې مېرمني ته په ملي تاريخ کښي لوړ مقام ورکوو، ځکه چي زموږ د ملي تاريخ يو روڼ ستوری لکه ميرويس خان د همدې پښتني له پلوه راځلېدلی دی.

د نازو ادبي مقام او هنري لياقت هم د کتلو وړ دی، محمد هوتك په پټه خزانه کښي د نازو انا فقط يوه رباعي د خپل پلار له خولي رانقل کړېده. خو دغه رباعي هم د نازو د ادب او هنر ارزښت ښکاره کوي، هم د معنی او مفهوم له پلوه ښه شعر دی، هم د صنعت په ښکلا مزين دئ، د تخيل رنګيني او بداعت پکښي ښکاري، سلاست ئي په لوړه پوړی کښي دئ نازو وايي :

سحر کـتـه وه د نرګس لــيـتـمـه لانده
څاڅکي څاڅکي ئي لـه سترګو څڅېده
ما ويل څه دي ښکلي ګله! ولي ژاړې؟
ده ويل ژوند مي دی يوه خوله خنديده

پټه خزانه ص ۱۷۹

د انسان د ژوندانه بنسټ وير دی که ښادي؟

دا د بشر د دوو فکري مکتبو د څېړني موضوع ده، د بدبيني او تشاوم مدرسه خپل اساس پر وير او الم ږدي، مګر د خوش بينانو ډله وايي : چي ښادي او خوند او مسرت اصل دی، او وير يو فرعی او عارضي حادثه ده.

علامه اقبال د شرق فيلسوف شاعر دغه دواړه فکري مدرسي په دوه بيته کښي داسي خلاصه کوي :

شـبـی زار نـالـيـد ابـر بــهــار   که اين زندگی گريهٔ پيهـم است
درخشيد بـرق سبك سير و ګفت   خـطـا کـرده خـنـدهٔ بــکـدم است

د آلمان د دوو پوهانو شوپنهاور او نيچه فلسفي مکاتب هم پر دغو دوو فکرو باندي بناء سويدي، ا ودا چي د بشر په قديم تاريخ کښي د بودائيت مکتب هم د وير پر سته ټينګ ؤ، يوه ښکاره تاريخي خبره ده. مګر راسئ وګورئ چي د بشر په دغه فکري کشمکش کښي يوه پښتنه فکوره مېرمن څنګه قضاوت کوي؟ هغه ځوك چي د انسان په فکري تحول او د اقوامو د ملي

مزاجو په جوړښت کښي ځير سوی دی، په دي خبره ښه پوهيږي چي د انساني فکر او پوهني د نشوونما ځای لکه دده فزيکي ساختمان غوندي دغه محيط او د ژوندانه چاپير دئ، او هر شاعر يا فکور سړی له خپله محيطه الهام اخلي او د فکري پروړښت مواد هم له خپله محيطه څخه راټولوي.

داسي ښکاري چي نازو انا د پښتنو په يوه پاخه فکري چاپير کښي روزلي سوي وه، ا ودي د ژوندانه په فلسفه کښي هسي فکر کاوه، لکه د پښتونوالي په دنيا کښي چي عامو پښتنو ژوندانه ته په کوم نظر کتل.

پښتانه ژوندانه ته په بده سترګه نه ګوري او دا دنيا ددوي په نظر کښي د وير تورتم نه دی، دوی ژوند خندا ګڼي، او د نفي او تشاوم فکر ئې په مغزو کښي نه وي، ا ودا چي پښتانه د زرو کلو تاريخي ناوړو او تاړاکونو سره هم ژوندی پاته سوي، او ځانونه ئي لکه نور محکوم ملل د سياست او اخلاقو او ملي هويت له مخي، د تاريخ د ناوړه جريان په مقابل کښي هم نه دي بايللي، روحي او اجتماعي علت به ئي دا وي، چي دوي په ژوندانه کښي بدبين نه دي، او ژړا د مېړه لپاره لوی عيب ګڼي او پر وير او الم باندي د حيات فلسفه نه بناء کوي، او که د دوي په ملي يا فردي ژوندانه کښي هم کله د وير او شواخون ښځي راغلي وي، هغه هم د نازو انا په ادبي تعبير يوه خوله خندا ده، ژوند دی حرکت دی فعاليت دی.

يأس او قنوطيت او تشاوم او بدبيني اساساً د پښتانه په ژوند کښي نسته او کله چي دوي د جګړي ميدان ته د مرګ لپاره وردانګي ، هم په اتڼ او سندرو او خوښی ورځي.

نازو انا دغه د پښتنو اجتماعي روحيه په لوړه رباعي کښي ځرګنده کړېده.

سحرګه د نرګس ليمه لانده وي، او د ورخي سپين ککی ښاڅکي ئي پر ليمو لکه د اوښکو مرغلري غوندي بريښي، مګر دا يو نمايش دئ، حقيقت نه دی، ژړا نه ده، او موږ بايد له نرګسه سره بي سببه په ساندو کښېنوزو ځکه چي د هغه د شباب او نڅا او غوړېدلو او د ښکلا د ظهور وخت دی، دی يوه خوله خاندي، خو خاندي، ژاړي نه.

د يوه فرد يا يوې اجتماع او ملت لپاره هم په اجتماعي تولنيز ژوند کښي دغه د نازو انا درس ډېر اهميت لري. د فرد ژوند هم يوه خوله خندا ده، دا تعبير ډېر خوږ او معني داره دی يوه خوله خندا، قلت او سرعت ښکاره کوي، مګر دلته د نفي او قنوطيت اثر نسته، بايد دغه يوه خوله خندا هم غنيمت وګڼلي سي او د ملي ژوند لپاره استفاده ځني وسي ځکه که د فرد ژوند لنډ وي، د ملت ژوند خو اوږد دی او دغه يوه خوله خندا په ابدي خندا تبديليږي.

وګورئ ! نازو انا څوني فکوره او محققه او دخپل کام په روحيه پوهه ښځه وه؟

زموږ پر قوم د منفي تصوف ښځي څو قرنه دمخه راغلي وې، او خلق ئي د وير او ژړا او مرګ تروتم ته وربلل، مګر ددي پښتني فکري مکتب بيل ؤ، او عملاً ئي د خپل زوي ارواښاد ميرويس خان په لاس، پخپل اولس کښي حرکت او غورځنګ او ژوند او ښادي او نشاط خپور کړ، او دا ئي ثابته کړېه چي :

"ژوند يوه خوله او يا ابدي خندا ده"

لمړی برخه:

_http://www.arianafghanistan.com/UploadCenter/Habibi_A.H/a_h_habibi_pa_pachto_ke_de_mermoney_barkha۰۱.pdf

دوهمه برخه:

_http://www.arianafghanistan.com/UploadCenter/Habibi_A.H/a_h_habibi_pa_pachto_ke_de_mermoney_barkha۰۲.pdf

دريمه برخه:

_http://www.arianafghanistan.com/UploadCenter/Habibi_A.H/a_h_habibi_pa_pachto_ke_de_mermoney_barkha۰۳.pdf

څلورمه برخه:

_http://www.arianafghanistan.com/UploadCenter/Habibi_A.H/a_h_habibi_pa_pachto_ke_de_mermoney_barkha۰٤.pdf

د پنځمه برخی پای

دوام لری